

روش ها و فنون یاددهی و یادگیری

هدایت اسلامی، هدایتی برای رشد و تعالی همه ابعاد وجودی و گرایش های فطری است و در شخصیت بکپارچه آدمی تحقق می یابد. تنوع موضوعات دینی که شامل موضوعات اعتقادی، اخلاقی، عرفانی، رفتار و آداب، سلوک عبادی و برنامه های اجتماعی است، از یک طرف و ساحت های وجودی انسان از طرف دیگر، تنوعی در روش ها ایجاد می کند که در آموزش های دیگر کمتر می توان سراغ آن را گرفت. نگاهی مختصر به قرآن کریم، این تنوع در شیوه را به ما نشان می دهد. به کارگیری صحیح یک روش وقتی ممکن است که درک و توازنی درست میان موضوع و ساحتی از وجود انسان که بیشتر با آن موضوع درگیر است، پدید آید. به همین جهت، انتخاب روش مناسب نیازمند شناخت دقیق موضوع و مخاطب است. اما از آنجا که هدف تعلیم و تربیت «رشد» انسان است و رشد او جز از طریق تلاش و کوشش خود او میسر نیست، رویکرد جهت دهنده به همه روش ها، رویکرد فعال است. در این رویکرد، مخاطب، با مجموعه توانایی ها، استعدادها و گرایش ها، مهارت ها و ویژگی های شخصی خود حضور دارد و از همه آنها در جهت کمال خود بهره می برد.

انتخاب این رویکرد تعلیمی و تربیتی با رویکرد انتخاب شده در درس یعنی رویکرد فطرت گرا، هماهنگ و متناسب است. البته انتخاب رویکرد فعال به معنی فروگاهی نقش معلم و تبدیل وی از هدایت گر و راهنما به ابزاری در کنار سایر ابزارها نیست، زیرا در هدایت و تربیت، نقش الگویی معلم و تأثیرات انسانی و عاطفی وی بر یادگیرنده به مراتب عمیق تر از درس هایی دیگر است؛ بنابراین، فعال شدن دانش آموز به معنی کم شدن نقش معلم نیست بلکه این روش رسالت و مسئولیت وی را بیشتر می کند و نقش هدایت گری او را جدی تر می سازد.

با عنایت به مراتب فوق و با بهره مندی از تجربیات مراکز آموزشی، روش هایی برای این درس پیشنهاد

می‌شود. این پیشنهادها معلم را برای به کارگیری آنها در موضوعات مختلف محدود نمی‌کند، بلکه آموزگار می‌تواند با استفاده از تجربه‌های خود روش‌هایی را ابداع کند و از آنها در کلاس بهره‌برد و یا با تلفیق روش‌ها با یکدیگر آنها را در موضوعات مختلف به کارگیرد. برخی از این روش‌ها عبارت‌اند از:

۱- پرسش و پاسخ: این روش در مباحث خداشناسی، جهان آخرت، مراسم اسلامی، قرآن کریم و خودشناسی کارایی بیشتری دارد. این روش می‌تواند میان دو دانش‌آموز یا معلم و دانش‌آموز اتفاق بیفتد.

۲- قصه‌گویی و داستان: این روش در مباحث خداشناسی، سیره پیامبران و امامان، خودشناسی و آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی مؤثر است. داستان می‌تواند وسیله شروع فعالیت‌های مختلف دانش‌آموزان قرار گیرد.

۳- نمایش و ایفای نقش: اجرای نمایش توسط دانش‌آموزان، هم بر مجریان نمایش تأثیر می‌گذارد و هم تماشاگر را به گونه‌ای زنده با داستان نمایش مواجه می‌کند. از این رو، به او حضوری فعال می‌دهد، بخصوص اگر با روش‌های فعال دیگر توأم شود و پس از اجرا، محتوای نمایش مورد نقد و بررسی قرار گیرد. این روش در مباحث سیره پیامبران و امامان، اخلاق، احکام و شخصیت‌های دینی کارایی بیشتری دارد.

۴- توضیحی: این روش بیشتر در تبیین اصول اعتقادی به ویژه جهان آخرت کاربرد دارد. در بیان احکام دینی و معرفی شخصیت‌های دینی نیز می‌توان از این روش استفاده کرد.

۵- بارش فکری: در این روش با طراحی یک موضوع یا طرح یک مسئله که سعی می‌شود موضوع بکر و نویی باشد تلاش می‌شود تا فراگیران به پاسخ فرا خواننده شده و هرکس به تناسب اندیشه خود در ارتباط با موضوع اظهار نظر نمایند. نکاتی در این روش باید رعایت شود که بسیار مهم است از جمله اینکه در مرحله اول این روش، کمیت یعنی تعداد ایده‌ها و پاسخ‌ها برای یک جواب بسیار مهم است. در هر مرحله بعد از این پاسخ‌ها آنهایی را که مناسب ترند انتخاب و با یکدیگر تلفیق می‌کنیم تا جواب و پاسخ مناسب‌تری برای موضوع و یا مسئله مورد نظر بیابیم. در این روش باید توجه شود که هر گونه پاسخی مهم است و از انتقاد و سرزنش جداً باید پرهیز شود. چه بسا پاسخی که در ابتدا بیهوده به نظر می‌رسد با تلفیق دیگر پاسخ‌ها نتایج خوبی را عاید کند. این روش در مبحث خودشناسی کارایی بیشتری دارد.

۶- انجام تحقیق، مطالعه و فعالیت‌های پروژه‌ای: این روش که در همه موضوعات دینی کاربرد دارد، در صورتی که همراه با مهارت‌های صحیح تحقیق و مطالعه باشد، به دانش‌آموز کمک می‌کند که به عادت

پسندیده تفکر و خردورزی دست یابد و بدین وسیله بتواند دایره دانش خود را از محدوده کتاب‌های درسی فراتر ببرد. این روش، قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر و استنباط را افزایش می‌دهد و به آموخته‌ها عمق می‌بخشد. این روش در مبحث مراسم اسلامی و شخصیت‌های دینی کارایی بیشتری دارد.

توجه : با توجه به اینکه روش تدریس، امری تجربی است و روز به روز توسعه می‌یابد، ذکر این روش‌ها به معنی محدود کردن معلم نیست و در صورتی که معلم با روش‌های دیگری آشناست و در آنها مهارت دارد، در صورتی که آن روش‌ها با اصول این برنامه منافاتی نداشته باشند، می‌تواند از آنها استفاده کند^۱.